

Västsahara: framtidsscenarier på tio års sikt

Aron Lund

Västsaharafrågan är en av världens mest segdragna konflikter och ett av Afrikas sista olösta avkoloniseringsärenden. Frågan beskrivs ibland som en frusen konflikt. Sedan 2020 har viktiga förändringar ägt rum, bland annat genom att USA nu ger fullt stöd till Marocko mot den algeriskstödda självständighetsrörelsen Polisario. Det mest sannolika scenariet på tio års sikt bedöms vara att frågan förblir olöst, men Marockos grepp om området har stärkts och det är möjligt att kungadömet går segrande ur konflikten.

Detta FOI-memo sammanfattar rapporten *Västsahara: Ett halvt sekel av konflikt i norra Afrika* (FOI-R--5875--SE), som utges gemensamt av FOI:s Afrika- och Mellanösternprojekt.

Karta. Västsahara

BAKGRUND

Mellan 1991 och 2020 rådde vapenvila mellan Marocko, som kontrollerar större delen av territoriet, och Polisario-gerillan, som kämpar för ett självständigt Västsahara från baser i Algeriet. Polisario kräver en folkomröstning om självständighet, i linje med en fredsplan från 1991 och tidigare FN-resolutioner. Marocko erbjuder autonomi, men vägrar en omröstning med självständighet på valsekeln. FN:s fredsinsats Minurso har sedan 1991 i uppdrag att organisera en folkomröstning, men detta har inte varit möjligt på grund av Marockos motstånd och arbetet är i praktiken nedlagt sedan länge.

I slutet av 2020 återupptog Polisario kriget och USA:s president Donald Trump erkände Västsahara som marockanskt territorium. Flera länder har därefter justerat sin politik i promarockansk riktning. En konsekvens har varit ökade spänningar mellan Maghreb-områdets största stater, rivalerna Marocko och Algeriet.

I oktober 2025 antogs resolution 2797 av FN:s säkerhetsråd. Resolutionen fastslår att det västsahariska folkets självbestämmanderätt måste respekteras, men manar till förhandlingar om Marockos autonomiplan som den bästa vägen framåt. Våren 2026 inleddes fredssamtal under ledning av FN och USA. I skrivande stund har ingen sida gjort offentliga eftergifter.

MAROCKANSKT ÖVERTAG, MEN FOLKRÄTTEN STÅR I VÄGEN

Marocko har nu ett klart politiskt och militärt övertag, men det är inte givet att kungariket kan få FN:s stöd för annekteringen av Västsahara.

Kriget är lågintensivt och utkämpas i medieskugga. Polisario hävdar att man åsamkar Marocko svåra förluster, men detta verkar starkt överdrivet. Gruppen tycks inte kunna ändra läget med militära medel och Algeriets eskalationsaptit förefaller vara begränsad. Den politiska och internationella utvecklingen ser också ljus ut för Marocko. USA:s promarockanska politik under president Donald Trump har påverkat FN-förhandlingarna och fått fler länder att sluta upp bakom de marockanska kraven – Sverige uttrycker exempelvis stöd för Marockos autonomiplan sedan resolution 2797:s antagande. Det är troligt att USA inför Minursos mandatförnyelse i oktober 2026 kommer att kräva att folkomröstningen stryks från insatsens mandat.

Polisario kan dock luta sig mot en stark folkrättslig grund, inklusive FN-resolutioner och ett beslut från Internationella domstolen i Haag. Dessutom har Ryssland goda relationer med Algeriet och kan inlägga veto mot försök att framtvunga en omtolkning av självbestämmanderätten i säkerhetsrådet. Algeriets inställning är en nyckelfråga. Under 2026 har Algeriet accepterat att delta i förhandlingarna om en autonomilösning, men upprepar offentligt sitt stöd för Polisario. Det är möjligt att Algeriet och Polisario hoppas kunna vinna tid och vänta in ett maktskifte i USA, utan att direkt konfrontera Trump.

USA har dock fler påtryckningsmedel till sitt förhållande. Republikanska kongressledamöter har exempelvis krävt en terrorstämpling av Polisario, som anklagas för att ha lierat sig med Iran (vilket förefaller vara osant). USA har även hotat Algeriet med sanktioner, eftersom landet köper rysk krigsmateriel. Detta kommer troligen användas för att försöka tvinga fram en algerisk positionsförflyttning i Västsaharafrågan.

FEM FRAMTIDSSCENARIER

Frågan är trögörlig, men olika utvecklingsvägar är möjliga. I rapporten *Västsahara: Ett halvt sekel av konflikt i norra Afrika* analyseras fem scenarier för utvecklingen de närmsta tio åren:

- **Scenario 1:** Marocko segrar genom att FN fastslår att västsahariernas självbestämmanderätt realiserats genom autonomi under marockansk överhöghet.
- **Scenario 2:** Polisario segrar och Västsahara uppnår självständighet.

- **Scenario 3:** Konflikten löses genom hittills oprövade koncept som mjukar upp eller kringgår suveränitetsproblematiken, exempelvis federalisering eller delning.

- **Scenario 4:** Krig utbryter mellan Algeriet och Marocko.

- **Scenario 5:** Fortsatta låsningar leder till att frågan förblir olöst om tio år.

Av dessa scenarier bedöms det troligaste vara *scenario 5*, alltså att konflikten förblir olöst. Marocko skulle troligen stärka sitt grepp om territoriet och vinna ökad internationell acceptans för sitt styre i Västsahara under dessa tio år.

Det näst troligaste utfallet är *scenario 1*, att Marocko lyckas genomdriva en autonomilösning och vinna fullt FN-godkännande för sin överhöghet i området. Detta kräver troligen både upptrappat stöd från USA och att Algeriet ger vika under press.

Scenario 4, en väpnad konflikt mellan Marocko och Algeriet, framstår som osannolikt. Ett utdraget krig vore kostsamt och destabiliserande för bägge sidor, och varken Marocko eller Algeriet torde ha skäl att tro på snabb seger. Krigsfaran skulle dock öka om begränsade sammanstötningar först utbryter, vilket kan initiera vedergällningscykler och normalisera bilateral våldsanvändning. Risken för sådana sammanstötningar skulle öka om exempelvis Minurso avvecklas, Algeriet tillför Polisario förmåga till långräckviddig precisionsbekämpning, Marocko börjar expandera bortom den gamla vapenstilleståndslinjen (sandvallen) eller Algeriet går mot totalt nederlag i frågan.

Att Polisario och självständighetsalternativet segrar, enligt *scenario 2*, framstår som mycket osannolikt. Detta skulle kräva stora omvälvningar både i Marocko och i den geopolitiska miljön. Sådana förändringar är tänkbara, men kan också slå åt andra hållet och stärka Marockos position.

De okonventionella alternativen i *scenario 3* bedöms inte utgöra trovärdiga lösningar i egen rätt, men kan fungera som stödjande inslag i en annan lösning.

Det måste understrykas att frågan är svårbedömd. Konflikten framtida utveckling är avhängig det internationella läget och utvecklingen i Marocko och Algeriet. Något som kan få stor inverkan på scenarioanalysen är exempelvis 2028 års presidentval i USA. ■

Aron Lund (fil. mag.) är förste analytiker vid FOI, specialiserad på Mellanösterns, Nordafrikas och östra Medelhavsregionens säkerhetspolitik.